

UDK: 282[497.13][091]:929 Smilo + Šipuški
Stručni rad

ZAGREBAČKI BISKUPI IVAN SMILO I IVAN ŠIPUŠKI 1388–1397.*

Andrija LUKINOVIĆ, Zagreb

U našoj su historiografiji podaci o zagrebačkim biskupima, posebno starijeg razdoblja, često puta vrlo manjkavi, pa čak i protuslovni. Kod nekih se ne znaju ni godine njihova biskupovanja, porijeklo, a ponajmanje nešto o njihovoj djelatnosti na zagrebačkoj biskupskoj stolici. Dovoljno je o njima pogledati podatke u Šematizmu Zagrebačke nadbiskupije 1966. da se uoče mnoge praznine u samoj kronotaksi. Već Ivanu arhiđakonu goričkom, sastavljaču prve poznate kronotakse zagrebačkih biskupa do 1354. g. nisu stvari bile jasne.¹ I kasniji su historičari nailazili zbog nedostatka arhivskih dokumenata na velike poteškoće pri obradbi ove teme, a zbog toga i danas štošta ostaje nerješivo.

Historiografska zbrka oko biskupâ Ivana Smile i Ivana Šipuškog nije rezultat nedostatka dokumenata, već njihova nepoznavanja i krivog tumačenja. Kraj je to XIV. stoljeća kad već postoji priličan broj isprava koje sasvim dostatno osvjetljavaju likove ove dvojice zagrebačkih biskupa, te bi nejasnoće bile nepotrebne.

Historiografsko nesuglasje je, naime, u tome što jedni autori priznaju samo Ivana Smilu, ili, kako ga jednostavno navode, Ivana II. i drže da je on biskupovao u Zagrebu od 1388. poslije svrgnuća Pavla Horvata pa sve do 1397. kad je zagrebačkim biskupom postao Eberhard. Drugi pak autori tvrde da je između ovoga Ivana II. i Eberharda čast zagrebačkog biskupa obnašao Ivan III. kojega oni nazivaju Ivan Gorjanski (Iohannes de Gara).

Iz sačuvanih isprava te dvojice biskupa doista je teško zaključiti da li se radi samo o jednom ili više njih. U svom tituliranju oni spominju samo svoje ime bez patronima i atributa o porijeklu: Iohannes, Dei et Apostolicae sedis gratia episcopus Zagrabiensis. Uz to ni na jednoj njihovoj ispravi nije sačuvan pečat, da bi se usporedbom grbova na pečatu moglo zaključiti da se radi o dva različita čovjeka. Stoga ne začuđuje što stariji autori poput T. Kovačevića² i Đ. Marcelovića³ poznaju samo Ivana II. Smila.

* Skoraj proslavi 900. obljetnice zagrebačke (nad)biskupije pridružuje se i uredništvo CCP serijom napisa o zagrebačkim biskupima

¹ I. TKALČIĆ, *Monumenta historica episcopatus Zagrabiensis*, t. II, Zagreb 1874, str. 5–7.

² T. KOVACHEVICH, *Catalogus praesulum*, rukopis, arhiv JAZU II a 70, Ivančanova transkripcija u Kaptolskom arhivu.

³ G. MARCELOVICH, *Synopsis diplomatum* (Regesta), prijepis u Kaptolskom arhivu, prot. br. 860.

Prvi je B. A. Krčelić naslutio da se tu radi ipak o dvojici biskupâ i uveo je u historiografiju Ivana III. kojega je nazvao Gorjanskim⁴. Krčelić se, međutim, poziva na titulu vikara zagrebačkog biskupa Ivana iz Sijene pri čemu čini neshvatljivu pogrešku. On naime titulu: »Ioannes de Senis, decretorum doctor, Ioannis DEI GRACIA episcopi Zagrabiensis, decretorum doctoris et secretarii cancellarii regis, in spiritualibus vicarius« čita: »Ioannes de Senis, decretorum doctor, Ioannis DE GARA ...« i tako zaključuje da ovaj zagrebački biskup potječe iz roda Gorjanskih. Doista je postojao Ivan Gorjanski, brat bana Nikole II. Gorjanskog, koji je zajedno s biskupom Ivanom u svibnju presuđivao u sporu između Zadra i Paga, o čemu i Krčelić govori par redaka prije citiranog mjesta, ali ovaj je bio oženjeni laik i ne može se ni naslutiti da bi bio biskup⁵. Stavivši biskupa Ivana u rod Gorjanskih, Krčelić mu, dakako, pripisuje ostale činjenice koje su vezane uz tu obitelj.

Krčelićevo pisanje preuzeo je najprije D. Farlati⁶, za njim i A. Zdenčaj⁷. Isti podaci s navođenjem Krčelića kao izvora zapisani su i u »Schedario Garampi« tajnog vatikanskog arhiva⁸, a otuda ih je preuzeo i C. Eubel za svoje velebno djelo »Hierarchia catholica«⁹. U novije vrijeme tako su postupili K. Draganović¹⁰, J. Buturac¹¹ i B. Zmaić¹².

I. Kr. Tkalčić prvi je posumnjao u Krčelićeve navode¹³. On je ponovo proučio dokumente na koje se Krčelić pozvao i lako otkrio njegovo krivo čitanje i zaključak. Tkalčić je »uistinu dokazao, da su i Kerčelić i svi koji su ga slijedili na krivom putu bili«, ali ispravljajući jednu zabludu, on je uletio u drugu. Dokazao je da Ivan III. nije bio Gorjanski, ali je pogriješio kad je ustvrdio da on uopće nije postojao, već da je Ivan II. Smilo biskupovao u Zagrebu do 1397. Izvori ipak tvrde suprotno.

Tkalčićevo su mišljenje slijedili sastavljači zagrebačkog šematizma poslije 1892.¹⁴ i u najnovije vrijeme N. Klaić¹⁵. Ona, ne spominjući izričito Tkalčićevu raspravu,

⁴ B.A. KERCHLICH, *Historiarum cathedralis ecclesiae Zagrabiensis*, t. I, Zagreb 1770, str. 144.

⁵ Neshvatljivo bi bilo naime u to vrijeme propustiti u ispravi tako važan podatak kao što je visoko dostojanstvo biskupa.

⁶ D. FARLATTI, *Illyricum sacrum*, t. 6. Venecija 1779, str. 445.

⁷ A. ZDENCZAY, *Series episcoporum et liber memorabilium episcopatus Zagrabiensis*, t. I, str. 35. Usp. A. LUKINOVIC, *Antun Zdenčaj, nepoznati historiograf Zagrebačke biskupije*, *Croatica christiana periodica* 23, str. 55.

⁸ *Tajni vatikanski arhiv*, Schedario Garampi, Episcopi, vol. Z.

⁹ C. EUBEL, *Hierarchia catholica medii aevi*, t. I, Münster 1898, str. 570.

¹⁰ *Šematizam Katoličke crkve u Jugoslaviji*, Zagreb 1974, Zagrebačka nadbiskupija, kronotaksa str. 54.

¹¹ J. BUTURAC, *Zagrebački biskupi i nadbiskupi*, Kulturno poviestni zbornik Zagrebačke nadbiskupije, Zagreb 1944, str. 38.

¹² B. ZMAIĆ, *Grbovi zagrebačkih biskupa i nadbiskupa*, Ibid. str. 476.

¹³ I. TKALČIĆ, *Biskupi zagrebački u XIV. vijeku*, *Katolički list*, Zagreb 1892, br. 37, str. 291.

¹⁴ *Šematizmi Zagrebačke nadbiskupije 1893–1917*. u uvodu redovito imaju kratak prikaz pojedinih biskupa.

¹⁵ N. KLAJĆ, *Zagreb u srednjem vijeku*, Zagreb 1982. N. Klaić spominje samo Ivana Smilu ne upuštajući se direktno u pitanje jednoga ili dvojice biskupa.

piše o Ivanu Smilu, držeći da je on upravljao Zagrebačkom biskupijom do 1397. Vj. Klaić piše samo o »zagrebačkom biskupu Ivanu«, ne spominjući nigdje ni Smila ni Gorjanskog¹⁶. F. Šišić je začudo vrlo nedosljedan. Na jednom mjestu on u bilješci komentira imenovanje Ivana, nekadašnjeg Zagrebačkog biskupa, nadbiskupom kaločkim riječima: »Čeh Ivan Smilo bio je zagrebački biskup – poslije svrgnuća Pavla Horvata – od jula 1387. do juna 1397.«¹⁷. Samo pedesetak stranica kasnije u istom djelu Šišić na sličan način komentira premještaj toga istog Ivana s kaločke stolice na zagrebačku bilješkom: »Ivan Gorjanski«¹⁸.

Madžarski autori V. Fraknoi¹⁹, E. Malyusz²⁰ i sastavljači šematizma Kaločke nadbiskupije složno tvrde da je u Zagrebu poslije Ivana Smila, a prije Eberharda, stolovao biskup Ivan Šipuški. Naši se autori, začudo, ni riječju ne osvrću na ove tvrdnje niti ih uzimaju u obzir.

Tkalčić je Krčelićevu zabludu o Ivanu Gorjanskom znalački i definitivno razriješio. On je bio veliki znalac domaćih izvora, skoro sve ih je pročitao i objavio, vrlo umješno ih je analizirao i zaključio, da je u tom relativno kratkom razdoblju od jedanaest godina stolovao jedan te isti biskup Ivan i to Smilo. Dapače, i gotovo jednak stil vladanja, koji prvenstveno karakterizira teški sukob između Gradeca i Kaptola, navodio je na takav zaključak. Ipak, u Zagrebu su biskupsku stolicu zauzimali Ivan II. Smilo 1386–1394. i Ivan Šipuški (Iohannes de Scepus) 1394. do 1397.

Nepobitno to dokazuju zapisi o uplaćivanju taksa imenovanja biskupa Apostolskoj komori i kardinalskom zboru. Ivan, izabrani biskup zagrebački (electus in episcopum Zagrabiensem) preko svoga izaslanika Demetrija Petrovog, pečujskog kanonika, obećao je 31. prosinca 1394. uplatiti iznos od 400 zlatnih forinti, koliko je tada iznosila taksa za imenovanje zagrebačkim biskupom²¹. Štoviše, tom je prilikom obećao uplatiti i zaostali dug od pet forinti »*gospodina Ivana, koji se isto tako zvao, svoga predšasnika*«²². Obadvije svote tom je prilikom djelomično isplatio, a preostalu sumu obećao je uplatiti do idućeg Božića²³.

Da bi podmirio svoju taksu, Ivan šalje u Rim čazmanskog lektora Ivana Ivanovog i kalničkog arhidakona Blaža Ivanovog koji 16. kolovoza 1396. papinskoj blagajni obećavaju uplatiti do idućeg Božića preostale 234 zlatne forinte, osam solida i

¹⁶ Vj. KLAIĆ, *Povijest Hrvata*, Zagreb 1971, sv. II.

¹⁷ F. ŠIŠIĆ, *Nekoliko isprava iz početka XV. st.*, Starine XXIX, Zagreb 1938, str. 155.

¹⁸ *Ibid.* str. 207.

¹⁹ G. FRAKNOI, *Monumenta Vaticana historiam regni Hungariae illustrantia*, t. III, Budimpešta 1888, index str. 338.

²⁰ E. MALYUSZ, *Zsigmondkori oklevéltár I. (1387–1399)*, Budimpešta 1951, index str. 778.

²¹ »Item, recognovit camere et collegio pro communi servicio domini Iohannis, similiter vocati predecessoris sui. quinque similes florenos et quinque servicia consueta pro rata medietatis summe obligacionis.« TAJNI VATIKANSKI ARHIV, *Obligaciones et solutiones* vol. 52, fol. 72v.

²² Taksa imenovanja biskupa obračunavala se prema godišnjem prihodu nadarbine svake biskupije. Od ukupnog godišnjeg prihoda trebalo je Apostolskoj komori i kardinalskom kolegiju platiti trećinu godišnjeg prihoda. Prema tome godišnji je prihod zagrebačkog biskupa tada iznosio oko 1200 forinti.

²³ Takse su inače biskupi uplaćivali u dvije rate pri čemu je obično prva isplaćivana za Božić, a druga za Uskrs.

četiri rimska dinara takse »gospodina Ivana, biskupa zagrebačkog, i njegova predšasnika« kojemu se ovaj put ne navodi ime²⁴.

Ni tom prilikom biskup nije podmirio sve svoje obveze, već je njegov nasljednik Eberhard uplatio 7. studenog 1397. i svoju taksu imenovanja i taksu »svoga predšasnika Ivana, kao i svoga predpredšasnika također Ivana«²⁵.

Osim ova tri, nesumnjivo pouzdana zapisa u računima papinske komore i jedna isprava Ivanovog rođenog brata Ladislava, biskupa varnskog i namjesnika istog zagrebačkog biskupa Ivana III., dokazuje da je neposredno prije njega stolovao biskup istog imena. Ladislav naime u ime svoga brata 5. siječnja 1396. dosuđuje Stjepanu Fabijanovom predij Štefanovec kod Vaške na temelju isprave izdane »po gospodinu Ivanu, također nekoć biskupu Zagrebačkom, blažene uspomene neposrednom predšasniku gospodina biskupa, našega gospodara i brata«²⁶.

Očito je, dakle, da je, suprotno Tkalčiću, poslije Ivana II. Smila 1394. stolovao u Zagrebu biskup Ivan III. Spomenuti mađarski autori zovu ga Iohannes de Scepus (János Szepesi) ili hrvatski Ivan Šipuški. On je relativno kratko biskupovao i u ispravama ga nasljednici rijetko spominju. U jednoj ispravi spominje ga biskup Eberhard punim imenom. On 7. kolovoza 1417. g. ponovo piše povlastice svojim podanicima u Čazmi, koje su lopovi noću bili ukrali, i u ispravi navodi imena svih svojih predšasnika koji su Čazmi podijelili kakve povlastice, od Stjepana II, utemeljitelja nove Čazme i kaptola do njegova vremena. Zadnju petoricu svojih predšasnika poimenično navodi: »... Stephanum, Demetrium tandemque archyepiscopum Strigoniensem, necnon Paulum, Iohannem Mrawm et Iohannem de Scepus.«²⁷. Isprava je nesumnjivo izvorna, sačuvan je i Eberhardov viseći pečat, a potvrdili su je i biskupi Ivan Alben, čiji je pečat također sačuvan, i Ivan Kranjčić Moslavački. Nema sumnje da je Eberhard vrlo dobro znao kako se zvao njegov neposredni predšasnik, već i stoga što su se neko vrijeme sporili za Zagrebačku biskupiju i što su bili politički protivnici.

U dva inventara riznice sastavljena za biskupa Ivana Albena (1421–1433) spominje se »misnica koju je nabavio Ivan Šipuški za dušu kraljice Marije«²⁸. Kraljica Marija, žena Žigmundova umrla je 17. svibnja 1395. u vrijeme kad je Ivan Šipuški stolovao u Zagrebu i bio očito s njom u vezi preko svoje službe na dvoru. Inventari su sastavljeni tridesetak godina poslije kad je sastavljačima bilo poznato tko je i kada nabavio misnicu^{28a}.

²⁴ TAJNI VATIKANSKI ARHIV, *Obligationes et solutiones* vol. 52, fol. 98v.

²⁵ »Item, recognovit camere et collegio pro domino Ioanne, predecessore suo, minutis ipsius domini Iohannis florenos auri de camera 31.

Item, recognovit camere et collegio pro domino Iohanne, antepredecessore suo, florenos auri de camera pro communi florenos quinque...« TAJNI VATIKANSKI ARHIV, *Obligationes et solutiones*, vol. 53, fol. 113v.

²⁶ NADBISKUPSKI ARHIV ZAGREB (NAZ) *Donationalia* 7/24.

²⁷ NAZ, *Donationalia* 7/44.

²⁸ Item, casula de veluto albo ..... pro anima domine Marie regine per dominum Iohannem episcopum de Scepus procurata.« I. TKALČIĆ, *Monumenta historica civitatis Zagrabien-sis*, sv. XI, Zagreb 1905, str. 127 i 150.

^{28a} O dataciji ova dva inventara vidi: A. LUKINOVIĆ, *Najstariji sačuvani imovnik zagrebačke katedrale* (1394) bilj. 8, CCP 9, Zagreb 1982, str. 6.

Nedvojbeno je, dakle, potrebno u kronotaksi zagrebačkih biskupa pod br. 29 u spomenutom Šematizmu Zagrebačke nadbiskupije navesti ime Ivan II. Smilo 1386–1394., a pod br. 30. Ivan III. Šipuški 1394–1397.

Ivan II. Smilo 1386–1394.

Poslije krvavih borbi za hrvatsko-ugarsko prijestolje između Žigmunda Luksemburgovca i Karla Dračkog pobjednik Žigmund se osvetio i pristašama ubijenog protivnika, a među njima je bio i zagrebački biskup Pavao Horvat. Žigmund je biskupa Pavla Horvata zarobio kod Dobora u Bosni, svrgao s biskupske stolice i prognao²⁹. Na njegovo mjesto uz papin pristanak Žigmund je doveo Ivana Smila, Čeha – što njegov nadimak Bohemus najbolje dokazuje, dotadašnjeg čanadskog biskupa. Čanadskom biskupijom on je upravljao od 1380., a kraljica Marija ga spominje među velikodostojnicima u jednoj svojoj ispravi³⁰. Bio je član izaslanstva kraljice Jelisave na pokrajinskom saboru 1382. u Poljskoj³¹, a 1384. bio je u pratnji kraljice Hedvige³². Već iz toga je vidljivo da je Smilo bio blizak kraljicama Jelisavi i Mariji, ženi novoga kralja Žigmunda, i nesumnjivo njegov pristaša. Taksu za svoje imenovanje zagrebačkim biskupom Ivan Smilo je prvi puta uplaćivao 4. lipnja 1386. g.³³. On je tada obećao Apostolskoj stolici preko opunomoćenika, nekog Martina Vladislavovog, svećenika iz kolonije preških svećenika u Rimu, uplatiti taksu svoga imenovanja u dva navrata; prvu ratu do Božića 1386. a drugu do Uskrsa iduće godine. Naprijed je već rečeno da svoj dug nikad nije do kraja podmirio.

Za biskupa Ivana II. Smila Krčelić kratko i istinito kaže da je bio »težak i crkvi i kaptolu«³⁴. Njegovo biskupovanje bilo je doista obilježeno teškim sukobom s kanonicima zagrebačkog kaptola i s građanima slobodnog kraljevskog grada Gradeca.

S kaptolom je Smilo došao u sukob zbog posjeda Bokanovo polje, Struga i zbog davidovečke i lašćinske deseune, što je kaptolu već njegov predšasnik Pavao Horvat bio oduzeo, a Smilo nije htio vratiti kaptolu. Kaptol je dugo uzalud prosvjedovao protiv takvog biskupova stava te je konačno protiv njega podigao tužbu pred kraljem Žigmundom i pred papinskim sudištem u Rimu³⁵. Sukob je bio tako dubok da je moralo doći do suda. Kaptol se 6. listopada 1391. suglasio da Matija, prepošt čazmanskog kaptola, bude sudac u parnici između kanonika i biskupa³⁶. Sutradan je i biskup dao pismenu izjavu, da i on prihvaća istoga suca, a na kaptol se tuži kako ga je oklevetao čak u Rimu, i da je zbog toga imao ne male neugodnosti i troškove³⁷. S druge strane kaptol se tužio na biskupa »da je na svojim

²⁹ J. BUTURAC, *o.c.* str. 37.

³⁰ *Schematismus cleri dioecesis Csanadiensis*, Temišvar 1913, str. 40.

³¹ *Ibid.*

³² *Ibid.*

³³ TAJNI VATIKANSKI ARHIV, *Obligaciones et solutiones* vol. 48, fol. 68v.

³⁴ »Iohannes II. Bohemus fuerat gravis ecclesiae et capitulo...« B. A. KERCHLICH, *o.c.* str. 143.

³⁵ T. SMIČIKLAS, *Codex diplomaticus (CD) XVII*, Zagreb 1981, str. 387.

³⁶ *ibid.*

³⁷ *Ibid.*

čestim sinodama« stalno radio protiv kaptola. Obje stranke su se obvezale pod kaznom globe od dvije tisuće forinti da će prihvatiti presudu prepošta Matije, a njemu se ujedno daje pravo da sam izabere dva suca prisjednika.³⁸

Prepošt Matija pokušao je najprije pomirbom, a kad to nije išlo zatražio je od obje strane dokaze za svoje optužbe. Budući da biskup nije podastro svoje dokumente na temelju kojih bi imao pravo, Matija je zatražio od njega javnu zakletvu. Biskup se ni ovom nije pokorio, te je Matiji prepoštu kao sucu preostalo jedino da pretrese isprave kaptola i od njih zatraži prisegu.³⁹

Prepošt Matija najprije je pokušao stranke međusobno pomiriti i nagoditi. Nedugo poslije pristanka obje strane na njegovo sudovanje on je zakazao ročište u sakristiji katedrale u Zagrebu. Biskupa je na sudu zastupao njegov vikar u upravi nadarbine Petar iz Ravena, a kaptol je došao u punom broju. Sudac je uspio tek utoliko, ukoliko je kaptol pristao da klečeći zamoli biskupa da skine izopćenje s kaptola i sve crkvene kazne kojim ih je bio udario. Biskup im je to širokogrudno i učinio, ali su obje strane ostale pri svojim tvrdnjama, a budući da biskup nije prihvatio nikakvu zakletvu niti je za svoju tvrdnju podastro bilo kakav dokaz, već je jednostavno zanijekao valjanost dokumenata koje je kaptol podastro, prepoštu Matiji nije preostalo drugo do li da zamoli kaptol u Pečuhu, da pošalje svog izaslanika pred kojim će zagrebački kaptol priseći 9. veljače iduće godine da je njihovo pravo na sporne desetine potpuno sigurno.^{39a}

Zagrepečani su doista 9. veljače 1392. mogli prisustvovati spektaklu u katedrali u devet sati izjutra kad su se pred Galom, arhiđakonom baranjskim, izaslanikom pečujskog kaptola, svi bosonogi, gologlavi i razvezanih pojaseva najprije zakleli Leonard de Penzauro, katedralni arhiđakon i Stjepan de Veychi, arhiđakon varaždinski, potom Barnaba Nikolin i Martin »Veliki«, poslije njih obični kanonici Ivan Lanceloti, generalni vikar biskupov, i Nikola Ivanov zvan Madžar, da u svim tim spornim stvarima između biskupa i kaptola kaptol ima pravo⁴⁰. Pečujski prepošt Rudolf pismeno je izvijestio suca Matiju o položenoj prisegi, 18. veljače, a Matija je 30. ožujka izdao presudu u korist kaptola⁴¹. Ovaj je spor time i okončan. Nijedna strana – kaptol za to nije ni imao razloga – nije zbog jamčevine od dvije tisuće forinti usudila osporiti presudu prepošta Matije.

Biskup Smilo je međutim imao i drugih sporova. Počeo je utjerivati neke takse od opatica samostana Majke Božje u Ivaniću od čega su one bile izuzete. Na njihovu tužbu sam je kralj Žigmund zabranio biskupu daljnje utjerivanje nepravdanih daća⁴².

Spor s građanima slobodnog kraljevskog grada Gradeca posebno je poglavlje. S njima je Ivan Smilo bio u sukobu od početka svoga biskupovanja, a svom će nasljedniku ostaviti stanje iz kojeg će buknuti pravi rat. A spor je bio prilično prozaičan. Radilo se naime o pravu na šesnaestinu desetine za koju su građani tvrdili da je oni imaju pravo zadržati za sebe, a biskup im je to osporavao i

³⁸ *Ibid.*

³⁹ CD str. 398.

^{39a} CD str. 400.

⁴⁰ CD str. 419.

⁴¹ CD str. 425.

⁴² CD str. 407.

odlučno tražio da je predaju njemu. Stvar je došla pred kralja Žigmunda kad je biskup zbog toga udario grad interdiktom, te su mnoga tijela pokojnika u gradu ležala nepokopana. Kralj Žigmund naredio je 31. siječnja 1389. banu Ladislavu da povede istragu i da ga o tome izvijesti⁴³. U rujnu iste godine kralj naređuje da se pitanje sporne šesnaestine temeljito razmotri⁴⁴, a biskupu Smili zabranjuje istog dana da utjeruje šesnaestinu dok se stvar ne razjasni⁴⁵. Istraga je dugo potrajala bez rezultata, a biskup se očito nije pokorio kraljevoj naredbi, jer mu ovaj ponovo u rujnu 1391. izdaje istu zabranu u odnosu na sesnaestinu⁴⁶. U sporu s Gričanima biskup i kaptol su bili složni. Kad su građani 1390. uhvatili i ubili jednog »kaptolskog čovjeka, inače zlotvora«, kaptol je kod bana Detrika Bubeka ishodio osudu građana, što je inače bila povreda njihovih povlastica u sudstvu⁴⁷. Dapače, kaptol je išao još dalje. Pod vodstvom kaptolskog suca Ladislava kaptolski su ljudi provalili u gradsko selo Kraljevec, neke seljake ranili, neke zarobili i nanijeli gradu štetu od oko petsto forinti⁴⁸. Biskup Smilo se sa svoje strane zaboravio dotle, da je na sam Badnjak 1391. na grad ispalio tri lumbarde, što je istraga po nalogu kralja Žigmunda ustanovila, ispitavši mnoge svjedoke⁴⁹.

Spor je ipak bio na neki način, makar privremeno, izgladen. Pred kraljevskim tavernikom Nikolom Kaniškim gradska općina i kaptol izmirili su se 12. svibnja 1392. Međusobno su utvrdili granicu na Medveščaku, prava kaptola glede Popova tornja, te sporazum o mitnici i pijacovini⁵⁰. Do smrti Ivana Smile više nije bilo većih sukoba između Gradeca i Kaptola.

Iz dalekih vremena biskupa Ivana Smile ipak je uz ove vijesti o njegovim postupcima, zbog kojih ga se teško može ubrojiti među zaslužne zagrebačke biskupe, dospio dragocjeni inventar riznice zagrebačke katedrale, najstariji od svih takvih inventara, a načinjen po nalogu biskupa Ivana Smile⁵¹. Inventar je načinio kustos Blaž na nalog Ivana Lancelotija, zagrebačkog i vackog kanonika koji je bio generalni vikar u upravi biskupijom biskupa Ivana Smila.⁵² Lanceloti se već i prije spominje u dokumentima kao Smilov generalni vikar, a Ivanu Šipuškom, Smilovom nasljedniku bio je generalni vikar Ivan Iz Sijene, također zagrebački kanonik⁵³.

⁴³ CD str. 182.

⁴⁴ CD str. 222.

⁴⁵ CD str. 223.

⁴⁶ CD str. 382.

⁴⁷ I. TKALČIĆ, *Monumenta civitatis Zagrabienensis*, sv. I. Zagreb 1889, Uvod str. CLXXII.

⁴⁸ *Ibid.*

⁴⁹ *Ibid.* str. CCLXXIII.

⁵⁰ CD XVII str. 433.

⁵¹ Inventar je objavio D. KNIEWALD, *Najstariji inventari zagrebačke katedrale*, Starine, knjiga 43, Zagreb 1951, str. 49. Ja sam, ne znajući za ovaj Kniewaldov rad, objavio isti inventar u *Croatica christiana periodica*, 9, Zagreb 1982. str. 66, pod naslovom: Najstariji sačuvani imovnik zagrebačke katedrale (1394). Za ovu vrlo neugodnu zabunu čitateljima se najiskrenije ispričavam.

⁵² O Ivanu Lanceloti vidi: Lj. IVANČAN, *Podaci o zagrebačkim kanonicima*, Zagreb 1912–1924, rukopis u Kaptolskom arhivu.

⁵³ Upozorujem na ovu činjenicu i stoga što su generalnog vikara postavljali svaki biskup neovisno te i to upućuje da se ovdje radi ne samo o promjeni generalnog vikara nego i o promjeni na biskupskoj stolici.

Ovaj je inventar nadasve zanimljiv. Njegov se nastanak poklapa nekako s tristo-
tom obljetnicom osnutka Zagrebačke biskupije i u njemu je zabilježeno što se sve
u ta tri stoljeća prikupilo u pokladu ove biskupije, a što se sačuvalo u idućih šest
stoljeća, do naših dana. U inventaru je popisana ne samo riznica, kakvu mi danas
poznajemo, već i knjižnica katedrale iz koje se razvila naša današnja poznata
Metropolitana, dakle s arhivima najvrijednija kulturno-povijesna baština koju da-
nas posjeduje Zagrebačka nadbiskupija⁵⁴.

Sâm je biskup Ivan Smilo prema inventaru dao preurediti neku staru dragocjenu
biskupsku mitru ukrašenu zlatnim pločama, draguljima i biserjem⁵⁵. Osim toga
Smilo je darovao katedrali i bijelu misnicu s dalmatikama i izvezenim slikama
Navještenja, Svetog Stjepana kralja te još tri slike Spasitelja, arkandela Mihaela
i Blažene Djevice⁵⁶. Ovoj misnici pripadala su prema inventaru i tri svilena hume-
rala⁵⁷, a biskup Smilo ostavio je katedrali i nekoliko sagova⁵⁸.

Inventar je sastavljen 17. ožujka 1394. i to je u dokumentima zadnji datum kad
se spominje Ivan Smilo. Tjedan dana prije toga on je izdao ispravu Fabijanu iz
Štefanovca, kojom mu je darovao predij Otok i Haganj kod Dubrave⁵⁹. I poslije
toga dokumenti više ne spominju Ivana Smilu među živima. Spomenuta isprava
Ladislava, namjesnika Ivana Šipuškog, od 5. siječnja 1396. prva spominje ovoga
biskupa kao bivšeg i »blažene uspomene neposrednog predšasnika gospodina bi-
skupa, našega gospodara i brata«⁶⁰. Očito je da je Ivan Smilo Bohemus, zagre-
bački biskup umro 1394. g., mada o tome nema direktne vijesti. S obzirom da je
njegov nasljednik Ivan Šipuški koncem prosinca iste godine još uvijek *electus*, ali
koji je već uputio svoga opunomoćenika Svetoj stolici radi naplate takse svoga
imenovanja, vjerojatno je Smilo umro sredinom 1394; trebalo je proći neko vri-
jeme za izbor novoga biskupa, pa opet neko vrijeme da ovaj sondira teren i uspo-
stavi kontakte s Apostolskom stolicom zbog spomenute takse imenovanja. U sva-
kom slučaju 17. ožujka 1394. Smilo je još uvijek zagrebački biskup, a 31. prosinca
iste godine Ivan Šipuški je izabrani zagrebački biskup. Između ta dva termina
treba smjestiti smrt Ivana Smile i imenovanje njegova nasljednika Ivana Šipuškog.

O mjestu smrti i pokopa biskupa Smile nema određenijih vijesti, niti se zna tko
bi bio kapitularni vikar za vrijeme sedisvakancije⁶¹. Nije se sačuvalo ni grob niti
ijedan predmet koji je poklonio riznici katedrale. Sačuvali su se samo arhivski
dokumenti koji njegovo osmogodišnje biskupovanje prikazuju, gledano našim da-
našnjim očima, u ne baš najboljem svjetlu.

⁵⁴ Ovo veliko kulturno blago Zagrebačke biskupije prezentirano je javnosti na poznatoj
izložbi »Riznica zagrebačke katedrale« u Muzejskom prostoru na Jezuitskom trgu u Za-
grebu; vidi istoimeni katalog izložbe.

⁵⁵ Vjerojatno se radi o tzv. »Đulajevoj mitri«; v. spomenuti katalog 3 T. str. 129.

⁵⁶ *Croatica christiana periodica* 9, Zagreb 1982, str. 75.

⁵⁷ *Ibid.* str. 79.

⁵⁸ *Ibid.* str. 82.

⁵⁹ Isprava je sačuvana u transumptu od 6. veljače 1396. CD XVII. str. 581.

⁶⁰ NAZ, *Donationalia* 7/23.

⁶¹ Kaptol je na to mjesto obično birao svoga prepošta. Tada je prepošt zagrebačkog kaptola
bio neki Ladislav koji se s kaptolom sporio za posjed Blagušu. V. IVANČAN, *nav. dj.*
str. 122.

Ivan III. Šipuški 1394–1397.

Bula imenovanja Ivana Šipuškog zagrebačkim biskupom nije nažalost sačuvana. Spomenuti zapis o uplati takse imenovanja od 31. prosinca 1394. prvi je izravni podatak o njemu kao zagrebačkom biskupu⁶².

O njegovu porijeklu dosta govori predikat »Šipuški« (de Scepus, Scepusiensis). Šipuš (madž. Szepess; njem. Zipf) odgovara današnjem gradiću u sjevernoj Slovačkoj Spisska. Koncem 14. st. u Šipušu je postojao zborni kaptol Svetog Martina čiji je prepozit bio ujedno i generalni vikar ostrogonskog nadbiskupa za taj dio njegove dijeceze⁶³. Papa Bonifacije IX. imenovao je 8. lipnja 1390. Ivana, sina Jakova Šipuškog, svećenika transilvanske biskupije prepozitom, a da on sam izabere koju će prepozituru izabrati od ove tri: šipušku, stolnobiogradsku ili titel-sku⁶⁴. Papa je ujedno dopustio Ivanu zadržati albenski kanonikat i arhiđakoniat de Doboka, u istoj biskupiji, a prema istoj se buli za njega zauzeo kod pape osobno kralj Žigmund i kraljica Marija. Ivan je vjerojatno izabrao svoju domaću prepozituru u Šipušu, a poslije njegova promaknuća na zagrebačku biskupsku stolicu istu je prepozituru uživao njegov rođeni brat Ladislav⁶⁵. Utjecajna obitelj Šipuških je nesumnjivo bila tada i moćna.

Ivan je bio vrlo obrazovan čovjek. Bio je doktor kanonskog prava, a na dvoru kralja Žigmunda služio je kao tajnik kraljevog kancelara. Tu je službu obavljao i poslije imenovanja zagrebačkim biskupom, a u svojim ispravama neizostavno je navodi u intitulaciji. Žigmund mu je povjeravao i vrlo delikatne zadatke. Na poznatom saboru u Ninu 1396., kad je trebalo osigurati kraljevsku vlast u Dalmaciji i Hrvatskoj, Žigmund je odredio da Ivan, biskup zagrebački, predsjedava saboru zajedno s hrvatskim banom Nikolom Gorjanskim i njegovim bratom Ivanom⁶⁶.

U upravljanju biskupijom njega je, inače često odsutnog, zamjenjivao njegov spomenuti brat Ladislav s neobičnom titulom namjesnika – locumtenens. Nijedan drugi zagrebački biskup nije imao tu vrstu zamjene, niti se bilo gdje kod zagrebačkih biskupa spominje ovakav izraz. Je li to bio njihov izraz za vikara u upravi biskupskom nadarbinom (vicarius in temporalibus) ili je to bila posve nova funkcija, ostaje nerazjašnjeno. U upravljanju biskupijom (vicarius in spiritualibus) se sad javlja Ivan iz Sijene, zagrebački kanonik, također doktor kanonskog prava. Spominju se i vikari u vršenju biskupskih čina: (vicarius in pontificalibus) neki Bartucci, nadbiskup Sv. Tadeja i Matije, te Matija biskup risanski⁶⁷. To daje naslutiti da se Ivan Šipuški uopće nije dao zaređiti za biskupa, kako je to bio česti običaj u to vrijeme.

U upravi nadarbine nastavio je praksu svoga predšasnika, da povremeno održava skupštine svih biskupskih predijalaca. Takva je skupština održana u veljači 1396.

⁶² Vidi bilj. 22.

⁶³ *Kirchenlexikon*, Freiburg im Breisgau, 1897, t. IV, str. 791.

⁶⁴ G. FRAKNOI, *nav. dj.* str. 65.

⁶⁵ NAZ, *Donationalia* 7/23.

⁶⁶ N. KLAJČ, *nav. dj.* str. 129. N. Klaić ondje piše o Ivanu Smilu (ona ga zove Ivan Smila), ali očito se radi o Ivanu Šipuškom.

⁶⁷ Ova su dvojica prisutni prilikom skidanja izopćenja s građana Gradeca u veljači 1397. I. TKALČIĆ, *Monumenta civitatis Zagrabiensis*, sv. I, str. 391.

u Čazmi, ali biskup joj nije prisustvovao, već joj je predsjedao njegov namjesnik Ladislav⁶⁸.

Za razliku od Smile Ivan je u dobrim odnosima s kaptolom. Najočitiše se to izrazilo u sukobima s Gradecom. Poslije pustošenja građana na Kaptolu biskup je, da bi potaknuo kanonike na gradnju, odredio da svaki nasljednik kanonika u kuriji ima predšasniku ili njegovim baštinicima isplatiti polovicu troškova koje je uložio u obnovu i gradnju na svojoj kuriji⁶⁹.

U samom kaptolu izbio je spor između velikog prepošta Ladislava i ostalih kanonika. Prepošt je prigrabio posjed Blagušu i tvrdio da je on vezan uz službu prepošta, dok su ostali kanonici dokazivali da kaptol taj posjed uživa zajednički. Biskup Ivan nije se, očito, htio miješati u taj spor, već je stvar prepustio svome namjesniku, a ovaj generalnom vikaru Ivanu iz Sijene. Na ročištu su se kanonici pozivali na Statute Ivana Goričkog, a prepošt ih je optužio zbog falsifikata, tvrdeći da je na spornom mjestu prebrisana riječ »Blaguša« i napisano samo »Wrasyilaz«. Budući da je prepoštova tvrdnja bila točna, generalni je vikar odredio da svi kanonici, obučeni u korsko ruho, u koru katedrale pojedinačno prisegnu pred njim da to nije učinjeno s njihovim znanjem, već da se radi o pogreški pisara Statuta. Pošto su kanonici položili javnu zakletvu, Ivan iz Sijene presudio je spor u njihovu korist. U ispravi izdanoj u rujnu 1396. naveo je imena svih dvadesetpet kanonika⁷⁰.

Biskup Ivan Šipuški ostao je ipak najpoznatiji po tragičnim sukobima između Gradeca i Kaptola. On se nije nimalo potrudio da izgladi već duge međusobne trzavice. Dapače, politiku svoga predšasnika u odnosu na Gradec još je zaoštrio, što je rezultiralo krvavim događajima krajem 1396. godine. Tek što je stupio na biskupsku stolicu izazvao je revolt građana zbog desetinske šesnaestine. Gradsko se poglavarstvo potužilo kralju na biskupove postupke i Žigmund je 26. travnja 1396. oštro naredio generalnom vikaru, da čim se biskup vrati u Zagreb – tada je bio na spomenutom saboru u Ninu – odmah odustane od novotarija i građane ostavi na miru⁷¹. Ni Žigmundova prijetnja, da će pasti u nemilost nije pomogla. Biskup je, dapače, Gradec udario interdiktom. Građani su se ponovo utekli kruni. Opisujući očajno stanje u gradu, navode kako su mnogi mrtvaci zbog crkvenog interdikta sahranjeni izvan groblja. Kralj 1. rujna 1395. piše biskupu neka odmah s grada skine interdikt, a ubiranje desetine ima se obavljati prema građanskim povlasticama⁷².

Žigmundova je vlast tada bila vrlo slaba, a teži dani su mu tek predstojali. Poslije tragičnog poraza 25. rujna 1396. kod Nikopolja za njega se uopće nije znalo sve do početka iduće godine kad se nenadano pojavio. Baš u to vrijeme u Zagrebu su se zbili najteži sukobi, pravi rat.

Predigra je ponovo počela zbog šesnaestine. Na Miholje 1396. biskup i kaptol poslali su svoje naoružane ljude na Grič da otmu prikupljenu vinsku šesnaestinu.

⁶⁸ S te skupštine sačuvane su četiri isprave namjesnika Ladislava izdane istog datuma: NAZ, *Donationalia* 7/23, 7/24, 7/96 i *Arhiv JAZU D- VIIa-116*.

⁶⁹ MCZ I, str. 384.

⁷⁰ KAZ, *Acta capituli antiqua*, fasc. 18. nr. 54.

⁷¹ KAZ, *Acta capituli antiqua*, fasc. 10, nr. 14.

⁷² *Ibid.*

Oni su građane pretukli i rastjerali, a vino dovezli na Kaptol⁷³. Zadjevice su trajale neprestano, a sukob je buknuo u nedjelju 17. prosinca.

Iz međusobnih optužbi, koje su dakako pristrane, teško je zaključiti tko je prvi počeo. Je li Kaptol prvi navalio na Njemačku (Šošarsku) ulicu, pa je onda uslijedila odmazda građana, ili je bilo obratno. I činjenice navedene u optužbama treba prosuđivati vrlo oprezno. Pretjerivanja svakako ima, ali ako je i polovina istine u njima, događaji su bili tragični.

U optužbama građana stoji kako je Kaptol u nedjelju 17. prosinca navalio na gradečko podgrađe i u Šošarskoj ulici pohvatao neke građane, neke ranio i ubio, te sve opljačkao⁷⁴. Sutradan su kaptolski podanici na čelu sa sucem Grgurom najprije razrušili gradske mlinove na Medveščaku, a potom opljačkali Gračane, Dediće i Čnomerec, sela koja su pripadala Gradecu. Noću su pak grad zasuli upaljenim strelicama, pri čemu je dosta građana povrijeđeno⁷⁵.

S druge strane biskup Ivan Šipuški optužuje građane da su istoga dana navalili na Kaptol. Oni su – njih 137 – uz zvonjavu i s razvijenim barjacima, »nadahnuti zloduhom« navalili najprije na kanoničke kurije, pljačkali, gazili i palili papinske isprave, svete knjige i priručnike »koje su naša braća iz kaptola držali kod kuće radi studija«. Zatim su navalili na biskupovu rezidenciju, ali su bili odbijeni. Htjeli su provaliti i u katedralu, ali nisu mogli provaliti njezina vrata, već su je zasuli strelicama »od kojih neke još i danas stoje zabodene«. Budući da su se neki kaptolski ljudi sklonili u franjevački samostan, građani su i u nj provalili i nasilno ih odvucli, povrijedivši pritom pravo azila. Na koncu su pucali iz bombardera na katedralu te se s plijenom i zarobljenicima vratili na Grič, ostavivši za sobom pretučene i ranjene.⁷⁶

Ima u tim optužbama dosta nejasnoća. Kako to npr. da toliki broj muškaraca ne bi mogao provaliti vrata katedrale? Gdje su bili kaptolski branitelji koji su bili makar toliko brojni kao i gradski? Ili, gdje su bili ovi napadači kad je kaptol napadao na njihove posjede?

Biskup Ivan je dvaput pozvao građane da se dođu u njegov dvor ispričati zbog nedjela po kojima potpadaju pod najteže crkvene kazne. Kad oni to nisu učinili, na sam Božić ih je izopćio i cijeli grad udario crkvenim interdiktom⁷⁷.

Neprijateljstva su se međutim nastavila. U optužbama kaptol ne navodi nikakva nasilja građana poslije 17. prosinca, dok građani optužuju biskupa da ih je nevine izopćio, a kaptolske ljude da su na Božić, Stjepanje i Ivanje napali gradske sluškinje kad su došle na Manduševac po vodu i obeščastili ih, te građanima oteli neku stoku⁷⁸. Na Silvestrovo i 3. siječnja građani optužuju kaptol, da su njegovi članovi iz groblja iskopali mrtvace i bacili ih u potok »da ih psi razvlače«⁷⁹.

Međusobne optužbe tu prestaju, ali spor nije ni izdaleka zaglađen, a kamoli riješen. Biskup je 8. siječnja 1397. sastavio ispravu u kojoj je nabrojio sve optužbe

⁷³ MCZ I, str. 372.

⁷⁴ MCZ I, *Uvod*, str. CCLXXIV.

⁷⁵ *Ibid.*

⁷⁶ *Ibid.*

⁷⁷ *Ibid.* str. 379.

⁷⁸ *Ibid.* str. 386.

⁷⁹ *Ibid.* str. 387.

protiv građana. Tu je poimenično naveo svih 137 napadača s njihovim zanimanjima i službama. Bio je to proglas »svim opatima, priorima samostana, gvardijanima, župnicima i rektorima crkava u Zagrebačkoj biskupiji« s naredbom da u svojim crkvama javno pročitaju izopćenje i interdikt. Zabranio je da bilo koji svećenik vrši na gradskom području ikakvo bogoslužje, a vjernici su izopćene građane morali izbjegavati dok se ne pokore⁸⁰.

Svečano proglašenje izopćenja biskup je u katedrali priredio u nedjelju 11. veljače. Za vrijeme svečane mise a uz zvonjavu zvona pročitano je izopćenje s uobičajenim obredom paljenja, gašenja i bacanja svijeća na pod. Obredu su prisustvovali ostrogonski nadbiskup Ivan Kanižaj, njegov liječnik Toma, splitski nadbiskup Andrija Gualdo, bosanski biskup Ivan Mrnjavić, risanski biskup Matija, zagrebački gvardijan Bartol i mnogi drugi⁸¹.

Bio je to vrhunac trijumfa biskupa i kaptola nad Zagrepčanima, ali i Pirova pobjeda. Sreća se vrlo brzo promijenila povratkom kralja Žigmunda u zemlju. Na molbu građana on 25. ožujka naređuje kaptolu da mora građanima vratiti sve što im je oteo prilikom sukobâ⁸². U ovoj ispravi biskupa ne spominje, ali mu je sigurno naredio da skine s grada sve crkvene kazne. Već 12. travnja biskupov vikar Ivan iz Sijene zamolio je njegove vikare u vršenju biskupskih čina Bartuccija i Matiju, da javno odriješe Gradec i građane svih crkvenih kazni. Oni su to istoga dana i učinili u crkvi Svetog Marka.⁸³

Biskup je iznenada došao u nezavidan položaj. Koji su tome razlozi, može se samo nagađati. Teško da je Žigmund za volju Zagrepčana žrtvovao svoga pristašu. Vjerojatnije je da je Ivan Šipuški očijukao sa Žigmundovim protivnicima koji su stradali na »krvavom saboru« u Križevcima. Jasno je tek da je morao odstupiti sa zagrebačke biskupske stolice. Papa Bonifacije IX. naime, u buli imenovanja Eberharda, nasljednika Ivana Šipušskog, 16. srpnja 1397. piše, da je Ivan preko svog opunomoćenika Teodorika, komarničkog arhiđakona, »iz određenih i opravdanih razloga« dobrovoljno predao ostavku na svoju službu u ruke bolonjskog kardinala Kuzme, kasnijeg pape Inocenta VII.⁸⁴ Ne treba sumnjati da je ostavka bila iznuđena, a ne svojevoljna. Vrlo je vjerojatno da ju je podnio već u travnju, jer je već sredinom srpnja imenovan novi biskup, a za to je potrebno određeno vrijeme.

U međuvremenu je biskupijom upravljao Ivan iz Sijene kao generalni vikar Zagrebačke biskupije, kako se titulira u ispravama.

Poslije odlaska iz Zagreba o Ivanu Šipuškom ne zna se ništa sve do 28. ožujka 1401. kada ga papa imenuje kaločkim nadbiskupom⁸⁵. Papa Bonifacije IX., tada već u otvorenom sukobu sa Žigmundom, spominje u buli imenovanja i njegovo odreknuće kao zagrebačkog biskupa i govori kako je tom biskupijom »dugo i sretno upravljao«. Ivan Šipuški tada se nesumnjivo nalazio među Žigmundovim

⁸⁰ *Ibid.* Uvod str. CCLXXVI.

⁸¹ *Ibid.* str. 388.

⁸² *Ibid.* str. 390.

⁸³ *Ibid.* str. 391.

⁸⁴ G. FRAKNOI, *nav. dj. sv. II*, str. 26.

⁸⁵ F. ŠIŠIĆ, *Starine XXXIX*, str. 159. Šišić ovdje piše o Ivanu Smilu, ali iz prethodnog je jasno da se radi o Ivanu Šipuškom.

protivnicima, a uz papinog kandidata za hrvatsko-ugarsko prijestolje Ladislava Napuljskog. Dvije godine kasnije Bonifacije IX. šalje u Zadar kardinala Angela Accaiolu, davši mu sve ovlasti kako bi osigurao prijestolje za Ladislava Napuljskog. Njegov je zadatak bio maknuti sve crkvene dostojanstvenike koji su bili uz Žigmunda i zamijeniti ih pristašama njegova štićenika. I Ivanu Šipuškom papa je bio namijenio važnu ulogu. On je 2. lipnja 1403. naredio legatu da gorljivog Žigmundova pristašu zagrebačkog biskupa Eberharda premjesti »na koju god titularnu biskupiju«, a na njegovo mjesto postavi kaločkog nadbiskupa Ivana Šipušskog⁸⁶. Šipuški je ovo imenovanje objeručke prihvatio »jer je ova biskupija (zagrebačka) mnogo bolja (nego kaločka), a markiz(!) Žigmund je drži pod svojom vlasti«⁸⁷. Među pristašama Ladislava Napuljskog na skupštini u Zadru bio je prisutan i Ivan Šipuški⁸⁸.

Ivan Šipuški se, međutim, nije uspio vratiti u Zagreb. Biskup Eberhard nije se pokorio papinoj odredbi, Žigmundova strana je pobijedila u građanskom ratu s Ladislavom Napuljskim, a i papa Bonifacije IX. umro je već slijedeće godine, nemoćan provesti svoje odredbe u Žigmundovoj kraljevini.

Prema nekim vijestima Ivan Šipuški je na želju Ladislava Napuljskog postao tamošnjim nadbiskupom, mada tog podatka nema kod Eubela⁸⁹. Ipak ovu njegovu titulu spominje Ivan XXIII. u pismu biskupu Eberhardu 9. kolovoza 1410. kada ovomu oprašta crkvene kazne u koje je upao među inim i zbog toga što se nije pokorio premještaju sa zagrebačke biskupske stolice⁹⁰.

---

⁸⁶ *Ibid.* str. 206. Ovdje, kako je naprijed rečeno, Šišić govori o Ivanu Gorjanskom.

⁸⁷ *Ibid.* str. 209.

⁸⁸ »Venerunt deinde domini illi Ungarie ... dominus episcopus Sagabrie, quem postquam hic fuimus, dominus legatus transtulit de archiepiscopatu Coloccie (!) ad episcopatum Sagabrie, eo volente, quare multo melior ecclesia est et sibi marchio Sigismundus acceperat.« *Ibid.* str. 210.

⁸⁹ C. EUBEL, *nav. dj.* str. 377. navodi da je izvjesni Ivan, prije toga biskup ninski, postao 1407. nadbiskupom napuljskim, ali teško je pretpostaviti da bi to upravo bio Ivan Šipuški.

⁹⁰ Tajni vatikanski arhiv, *Registra Lateranensia* vol. 145, fol. 292.

Ep[iscopu]s Melitenens[is]

¹³⁹⁴
Die nonis xij diei n[ost]ri diei b[ea]ti Remondus p[ro]p[ter] d[omi]n[u]m
d[omi]ni Eusebii Ep[iscopu]s Melitenens[is] p[ro]p[ter] n[ost]ro
C[on]silio collegio p[ro]p[ter] ad p[ro]p[ter] ad h[ab]ita[n]s florentes
ay d[omi]n[u]m d[omi]n[u]m p[ro]p[ter] p[ro]p[ter] p[ro]p[ter]
Saluand[um] medicat[i]o[n]e in f[est]o n[ost]ro p[ro]p[ter] p[ro]p[ter]
p[ro]p[ter] p[ro]p[ter] aliam medicat[i]o[n]e in f[est]o n[ost]ro p[ro]p[ter]
p[ro]p[ter] p[ro]p[ter] p[ro]p[ter] p[ro]p[ter] p[ro]p[ter] p[ro]p[ter]

Card[inalis] xij

In d[omi]n[u]m Indiaru[m] et Sobit
Indiaru[m] de exca[m]

Ep[iscopu]s Zigu[n]ter[is]

In d[omi]n[u]m die s[an]c[t]i Ioh[ann]is V[er]itatis me[us] de abro d[omi]n[u]m
p[ro]p[ter] d[omi]n[u]m Ioh[ann]es Eusebii Ep[iscopu]s Zigu[n]ter[is] p[ro]p[ter] d[omi]n[u]m
democ[ra]t[us] p[ro]p[ter] C[on]silio collegio p[ro]p[ter] ad p[ro]p[ter]
Lugie f[est]o[n]e p[ro]p[ter] p[ro]p[ter] C[on]silio collegio p[ro]p[ter] ad p[ro]p[ter]
ad Indiaru[m] florentes ay d[omi]n[u]m d[omi]n[u]m p[ro]p[ter] p[ro]p[ter] p[ro]p[ter]
p[ro]p[ter] p[ro]p[ter] C[on]silio collegio p[ro]p[ter] ad p[ro]p[ter] p[ro]p[ter] p[ro]p[ter]
p[ro]p[ter] p[ro]p[ter] p[ro]p[ter] p[ro]p[ter] p[ro]p[ter] p[ro]p[ter] p[ro]p[ter] p[ro]p[ter]
p[ro]p[ter] p[ro]p[ter] p[ro]p[ter] p[ro]p[ter] p[ro]p[ter] p[ro]p[ter] p[ro]p[ter] p[ro]p[ter]
Saluand[um] totu[m] p[ro]p[ter] p[ro]p[ter] d[omi]n[u]m d[omi]n[u]m d[omi]n[u]m d[omi]n[u]m
p[ro]p[ter] p[ro]p[ter] p[ro]p[ter] p[ro]p[ter] p[ro]p[ter] p[ro]p[ter] p[ro]p[ter] p[ro]p[ter]

Card[inalis] xij

Card[inalis] xij

31.12.1394.

p[ro]p[ter] michel.
p[ro]p[ter] ayoz hildebrand

In d[omi]n[u]m die s[an]c[t]i Ioh[ann]is V[er]itatis me[us] ay d[omi]n[u]m d[omi]n[u]m
p[ro]p[ter] d[omi]n[u]m Ioh[ann]es Eusebii Ep[iscopu]s Zigu[n]ter[is] p[ro]p[ter] d[omi]n[u]m
p[ro]p[ter] p[ro]p[ter] p[ro]p[ter] p[ro]p[ter] p[ro]p[ter] p[ro]p[ter] p[ro]p[ter] p[ro]p[ter]
p[ro]p[ter] p[ro]p[ter] p[ro]p[ter] p[ro]p[ter] p[ro]p[ter] p[ro]p[ter] p[ro]p[ter] p[ro]p[ter]
p[ro]p[ter] p[ro]p[ter] p[ro]p[ter] p[ro]p[ter] p[ro]p[ter] p[ro]p[ter] p[ro]p[ter] p[ro]p[ter]
p[ro]p[ter] p[ro]p[ter] p[ro]p[ter] p[ro]p[ter] p[ro]p[ter] p[ro]p[ter] p[ro]p[ter] p[ro]p[ter]
p[ro]p[ter] p[ro]p[ter] p[ro]p[ter] p[ro]p[ter] p[ro]p[ter] p[ro]p[ter] p[ro]p[ter] p[ro]p[ter]

Card[inalis] xij

p[ro]p[ter] p[ro]p[ter] p[ro]p[ter] p[ro]p[ter] p[ro]p[ter] p[ro]p[ter] p[ro]p[ter] p[ro]p[ter]
p[ro]p[ter] p[ro]p[ter] p[ro]p[ter] p[ro]p[ter] p[ro]p[ter] p[ro]p[ter] p[ro]p[ter] p[ro]p[ter]
p[ro]p[ter] p[ro]p[ter] p[ro]p[ter] p[ro]p[ter] p[ro]p[ter] p[ro]p[ter] p[ro]p[ter] p[ro]p[ter]
p[ro]p[ter] p[ro]p[ter] p[ro]p[ter] p[ro]p[ter] p[ro]p[ter] p[ro]p[ter] p[ro]p[ter] p[ro]p[ter]
p[ro]p[ter] p[ro]p[ter] p[ro]p[ter] p[ro]p[ter] p[ro]p[ter] p[ro]p[ter] p[ro]p[ter] p[ro]p[ter]
p[ro]p[ter] p[ro]p[ter] p[ro]p[ter] p[ro]p[ter] p[ro]p[ter] p[ro]p[ter] p[ro]p[ter] p[ro]p[ter]
p[ro]p[ter] p[ro]p[ter] p[ro]p[ter] p[ro]p[ter] p[ro]p[ter] p[ro]p[ter] p[ro]p[ter] p[ro]p[ter]

Card[inalis] xij

Card[inalis] xij

Saluand[um] totu[m] p[ro]p[ter] p[ro]p[ter] d[omi]n[u]m d[omi]n[u]m d[omi]n[u]m d[omi]n[u]m
p[ro]p[ter] p[ro]p[ter] p[ro]p[ter] p[ro]p[ter] p[ro]p[ter] p[ro]p[ter] p[ro]p[ter] p[ro]p[ter]
p[ro]p[ter] p[ro]p[ter] p[ro]p[ter] p[ro]p[ter] p[ro]p[ter] p[ro]p[ter] p[ro]p[ter] p[ro]p[ter]
p[ro]p[ter] p[ro]p[ter] p[ro]p[ter] p[ro]p[ter] p[ro]p[ter] p[ro]p[ter] p[ro]p[ter] p[ro]p[ter]
p[ro]p[ter] p[ro]p[ter] p[ro]p[ter] p[ro]p[ter] p[ro]p[ter] p[ro]p[ter] p[ro]p[ter] p[ro]p[ter]
p[ro]p[ter] p[ro]p[ter] p[ro]p[ter] p[ro]p[ter] p[ro]p[ter] p[ro]p[ter] p[ro]p[ter] p[ro]p[ter]

Ep[iscopu]s Wic[on]ter[is]

In d[omi]n[u]m die s[an]c[t]i Ioh[ann]is V[er]itatis me[us] d[omi]n[u]m d[omi]n[u]m
Remondus p[ro]p[ter] d[omi]n[u]m p[ro]p[ter] d[omi]n[u]m d[omi]n[u]m d[omi]n[u]m
Wic[on]ter[is] p[ro]p[ter] d[omi]n[u]m d[omi]n[u]m d[omi]n[u]m d[omi]n[u]m d[omi]n[u]m
p[ro]p[ter] p[ro]p[ter] p[ro]p[ter] p[ro]p[ter] p[ro]p[ter] p[ro]p[ter] p[ro]p[ter] p[ro]p[ter]
p[ro]p[ter] p[ro]p[ter] p[ro]p[ter] p[ro]p[ter] p[ro]p[ter] p[ro]p[ter] p[ro]p[ter] p[ro]p[ter]

Ep[iscopu]s bar[on]um

In d[omi]n[u]m die s[an]c[t]i Ioh[ann]is V[er]itatis me[us] d[omi]n[u]m d[omi]n[u]m
Lucas d[omi]n[u]m p[ro]p[ter] d[omi]n[u]m d[omi]n[u]m d[omi]n[u]m d[omi]n[u]m
p[ro]p[ter] p[ro]p[ter] p[ro]p[ter] p[ro]p[ter] p[ro]p[ter] p[ro]p[ter] p[ro]p[ter] p[ro]p[ter]
p[ro]p[ter] p[ro]p[ter] p[ro]p[ter] p[ro]p[ter] p[ro]p[ter] p[ro]p[ter] p[ro]p[ter] p[ro]p[ter]

Prilog I: Šipuški uplaćuje taksu svoga imenovanja i za svoga predšasnika također Ivana, 31. prosinca 1394. Tajni vatikanski arhiv, Obligaciones et solutiones vol. 52, fol. 72v.

1. Casula Alba de Episcopo cu Amfissio p dno gregorij ppam Clemente Data
 2. Casula Rubra de relicto hinc amfissio laud retro 2 ante cu sua dalmatica 2 frata
 3. Casula Rubra color hinc ymagines scti iohannis bti caa amfissio contra pte
 4. Una dalmatica vindi color hinc quasi ymagines scti iohannis bti inferiori ad subspice
 5. Una dalmatica de panno rubro serico 2 cu sordatura de rubro candido hinc ymagines
 6. Una dalmatica de panno serico hinc in pte anteriori amfissio cu plus ordinata
 7. Una dalmatica in panno serico hinc in pte anteriori scti iohannis bti, duos scti iohannis bti
 8. Una dalmatica in panno serico hinc in pte anteriori scti iohannis bti, duos scti iohannis bti
 9. Una dalmatica 2 frata brunata color p scti iohannis bti ordinata
 10. Una dalmatica 2 frata croce color p scti iohannis bti ordinata
 11. Casula Alba de panno cu dalmatica 2 frata hinc ymagines scti iohannis bti duo
 12. Casula Alba de panno cu dalmatica 2 frata hinc ymagines scti iohannis bti duo
 13. Una Casula de relicto albo figurato cu floribus vindi hinc nigris 2 rubris cu dno
 14. Una Casula de relicto nigro color cu parte Antea in mod scti iohannis bti 2 an p ligu
 15. Una Casula de relicto nigro color cu parte Antea in mod scti iohannis bti 2 an p ligu

Prilog 2: Inventar riznice katedrale. KAZ, Acta cap. antiqua, fasc. 101, nr. 3/2. Strelicom označene riječi: per dominum Johannem episcopum procurata.

Zusammenfassung

In der kroatischen Historiographie ist die Frage der Zagreber Bischöfe Johannes Smilo (1386–1394) und Johannes de Scepus (Zips) (1394–1397) bis heute noch nicht geklärt. Während einige Autoren, allen voran B.A. Krčelić, der Ansicht sind, daß Johannes Gorjanski nach Johannes Smilo Bischof von Zagreb wurde, behaupten die anderen – als erster war I.Kr. Tkalčić dieser Meinung – daß Johannes Gorjanski niemals Bischof von Zagreb war, sondern daß Johannes Smilo ohne Unterbrechung von 1386–1397. den Zagreber Bischofssitz innehatte. Die archivalischen Dokumente, hauptsächlich diejenigen des Vatikanischen Archivs, beweisen, daß nach dem Tode von Johannes Smilo im Jahr 1394 ein Bischof namens Johannes die Nachfolge antrat, den sein Nachfolger auf dem Zagreber Bischofssitz, Bischof Eberhard, Johannes de Scepus nennt.

Die ungarischen Historiker sind ebenfalls der Ansicht, daß von 1386–1394 Johannes Smilo Bischof von Zagreb war, und nach ihm dann von 1394–1397 Johannes de Scepus (Zips).

Johannes Smilo, ein Böhme, wurde aus dem Bistum Csanad nach Zagreb versetzt. Während seiner Amtszeit befand er sich in ununterbrochenem Streit mit dem Zagreber Domkapitel und der königlichen Freistadt Gradec. Er starb 1394, wahrscheinlich in Zagreb.

Johannes de Scepus, der aus der Zips stammte, und der Nachfolger Smilos war, stand ebenfalls in einem schlechten Verhältnis zu Gradec, was in einem wahren Krieg zwischen Kaptol und Gradec Ende des Jahres 1396 und anfangs 1397 kulminierte. Er war Sekretär der Kanzlei König Sigismunds. Wegen seines Vorgehens mußte er den Zagreber Bischofssitz verlassen, und wurde Anhänger von Ladislaus von Neapel. Bonifatius IX. ernannte ihn 1401 zum Erzbischof von Kalocsa, und 1403 wieder zum Bischof von Zagreb. Dazu kam es jedoch nicht, und er wurde in der Folge Erzbischof von Neapel, wo er auch starb.